

JE INKLUZIJA PRAVA POT?

Inkluzija – strah vzbujajoča beseda ali filozofija šole prihodnosti? Nekaterim strokovnim delavcem povzroča veliko skrbi, nekateri se je otepajo, drugi pa jo vsakodnevno skrbno razvijajo.

Ključna ideja inkluzije je, da razvijamo spodbudno učno okolje za vse otroke in verjamemo, da je vsak otrok lahko uspešen. Ni namenjena samo otrokom s posebnimi potrebami, ampak vsem otrokom. Inkluzija je proces, ki ni nikoli končan, ker ga je vedno mogoče izboljšati, okrepiti,

dopolniti in prilagoditi glede na raznolike posebne vzgojno-izobraževalne potrebe vseh otrok. V vzgojno-izobraževalnem procesu odstranjuje ovire, krepi sodelovanje, preprečuje izključevanje, pomaga pri spreminjanju kulture, politike in vzgojno-izobraževalne prakse. Pri uresničevanju inkluzije so uspešni pristopi in dejavniki: dobro načrtovanje in fleksibilna organizacija procesa poučevanja, uresničevanje individualizacije in diferenciacije poučevanja, razvoj sodelovalnega učenja in timskega dela ter iskanje varovalnih dejavnikov pri otroku, strokovnih delavcih in v učnem okolju. Inkluzija je nova kakovost pedagoškega dela, ki pomeni oblikovanje

Lendava, Osnovna šola Ivana Cankarja Ljutomer – podružnica Cvetka Golarja, Osnovna šola Glazija Celje, Osnovna šola dr. Ljudevita Pivka Ptuj in Osnovna šola Litija.

Poleg prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom 14 šol izvaja še posebni program vzgoje in izobraževanja, 6 šol program osnovne šole in prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP je podružnica OŠ), 5 šol pa prilagojeni izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom.

Prilagojeni program z nižjim izobrazbenim standardom izvaja 16 šol (80 %) več kot 25 let, 2 šoli (10 %) program izvajata od 5 do 10 let, 1 šola (5 %) program izvaja od 10 do 15 let ter 1 (5 %) šola od 20 do 25 let.

Glede na število učencev, vključenih v prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom, je 8 sodelujočih šol (40 %) štelo od 21 do 30 učencev, 5 šol (25 %) od 11 do 20 učencev, 3 šole (15 %) od 51 do 100 učencev, 2 šoli (10 %) od 31 do 40 učencev, 1 šola (po 5 %) je štela manj kot 10 učencev, 1 šola (5 %) pa je štela več kot 100 učencev, vključenih v prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom.

Vse šole (20; 100 %) so navedle, da imajo zaposlene specialne in rehabilitacijske pedagoge, defektologe in specialne pedagoge (povprečje 6,3). Polovica šol (10; 50 %) zaposluje tudi spremljevalce (povprečje 2,6), psihologa (povprečje 1,2), socialnega delavca (povprečje 1,1), delovnega terapevta (povprečje 1,2), fizioterapevta (povprečje 2,0) in socialnega pedagoga (povprečje 1,3) ali inkluzivnega pedagoga (povprečje 2,0).

Druge strokovne delavce zaposluje 10 šol (50 %). Te so navedle, da zaposlujejo tudi strokovne delavce drugih profilov (povprečje 5,6), in sicer romskega koordinatorja, učitelje predmetnega pouka z defektološko dokvalifikacijo, vzgojitelja predšolskih otrok, zdravnike (družinske medicine, pedopsihiatra, fiziatra, ortopeda, nevrologa), logopeda, vzgojitelje v oddelkih podaljšanega bivanja, varuha negovalca, glasbenega pedagoga, socialnega pedagoga in razrednega učitelja.

V večini šol so zaposleni strokovni delavci, kot npr. romski koordinator (delno ga financira mestna občina),

zdravniki z različnih področij in psiholog (financirani iz sredstev ministrstva za zdravje), delavci, zaposleni v programu javnih del, fizioterapevt, delovni terapevt, logoped, surdopedagog, socialni delavec in socialni pedagog, asistenti za otroke z avtističnimi motnjami, tolmač, učitelji specialnih dejavnosti in terapevti, učitelji obšolskih in zunajšolskih dejavnosti ter prostovoljci.

V izvajanje prilagojenega izobraževalnega programa se na 13 šolah vključujejo tudi zunanji izvajalci, ki pokrivajo zdravstveno, socialno in psihosocialno področje, glasbeno, računalniško in umetnostno področje, izvajajo specialne programe (brain gym, tiflopedagoška pomoč, terapija s psi, učenje tujega jezika, gledališka vzgoja, senzorna integracija, komunikacija). Na sedmih šolah ne vključujejo nobenega zunanjega izvajalca.

Posnetek stanja učnega okolja v šolah, ki izvajajo nižji izobrazbeni standard

Splošni del posnetka stanja in ocenjevanje učnega okolja bosta šolam omogočila pogled v dejansko stanje, analizo dela, ki predstavlja izhodišče za načrtovanje in doseganje sprememb in izboljšav šolske prakse ter oblikovanje strategij za povečanje dostopnosti in enakih možnosti v šolah, ki izvajajo prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom. Pri ocenjevanju učnega okolja je treba v učnem okolju poiskati tisto, kar deluje preventivno pri nesprejemljivem vedenju, neustreznih praksah in odnosih. Poiskati je treba tiste elemente, ki zvišujejo motivacijo in zbranost, omogočajo doseganje optimalnih rezultatov, spodbujajo timsko sodelovanje, profesionalno in osebno rast.

Šole so naštele učinkovite pristope, strategije in dejavnosti (npr. pri izvajanju programa, pri zagotavljanju enakih možnosti učencem, oblikovanju spodbudnega okolja idr.), s katerimi zagotavljajo enake možnosti učencem in oblikovanje spodbudnega učnega okolja pri izvajanju programa. Šole navajajo, da je zagotavljanje enakih možnosti učencem in oblikovanje spodbudnega učnega okolja stalen proces, ki ga šole zagotavljajo z individualiziranim pristopom do učencev, z delom v manjših skupinah, s premišljeno organizacijo in ureditvijo šolskih prostorov in učilnic ter z oblikovanjem dejavnosti, v katerih učenci pridobivajo praktične

spodbudnega učnega okolja in procesov soustvarjanja učenja s poudarkom na vsakodnevni izkušnji sodelovanja in upoštevanja, vključevanja in drugačnosti.

Oblikovanje inkluzivne šole prihodnosti terja postavljanje visokih ciljev učencev in strokovnih delavcev za doseganje potrebnih sprememb v šolski praksi. Strokovni delavec je ključna oseba pri uresničevanju inkluzije. Spreminjajoča se družba v smeri inkluzije terja od strokovnih delavcev aktivno raziskovanje in soustvarjanje lastne prakse s pozitivno naravnostjo do vzgojno-izobraževalnih potreb otrok v okviru njihove vseživljenjske perspektive.

Proces sprememb ni lahek in hiter, vendar je nujno potreben. Idealnih razmer za uvajanje sprememb ni. Strah pred neznanim, nevednost, predsodki, prikriti kurikuli – vse to strokovne delavce ovira pri uresničevanju inkluzije. Vsak strokovni delavec lahko prispeva k spoznanju, da je inkluzija prava pot. Na pot sprememb se mora podati odločno, strokovno in profesionalno, s spoštovanjem raznolikosti med učenci. Verjamemo, da je inkluzija prava pot?

*Dr. Jana Grah,
Zavod Republike Slovenije za šolstvo*

izkušnje in povezujejo teoretično znanje s prakso. V šolah spoštujejo močna področja in potrebe učencev.

UČINKOVITI PRISTOPI, STRATEGIJE IN DEJAVNOSTI, S KATERIMI ŠOLE URESNIČUJEJO POVEZOVANJE UČENCEV OSNOVNE ŠOLE IN OSNOVNE ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM Z NIŽJIM IZOBRAZBENIM STANDARDOM

Šole vključujejo učence v družbeno dogajanje v lokalnem okolju skupaj z učenci osnovnih šol, na primer prireditve javnega značaja, kot so okraševanje božičnega in poletnega mesta, skupne prireditve in nastopi učencev v zunanjih kulturnih ustanovah, prireditve za vrtce, osnovne šole in OŠPP idr. Šole povezujejo svoje učence z učenci osnovnih šol v glasbeni šoli, v šoli v naravi, pri skupnih interesnih in športnih dejavnostih, v jutranjem varstvu, podaljšanem bivanju, pri plavalnih tečajih, kolesarskem izpitu, otroškem parlamentu, skupnih dnevih dejavnosti, pri delavnicah za razvoj socialnih spretnosti in veščin, pri terapevtskih dejavnostih (terapija s konji, jahanje, terapija s psi ipd.). Za učence organizirajo vrstniško pomoč (učenci OŠ pomagajo učencem OŠPP) in tutorstvo.

Učencem je zagotovljeno neformalno druženje (šolski prevozi, načrtovane popoldanske dejavnosti, dejavnosti med odmori).

V učnem okolju je pomembno oblikovanje medsebojnih odnosov, zato imajo učitelji zgleden in osebni odnos z učenci, ki temelji na zaupanju in medsebojnem spoštovanju ter upoštevanju drugačnosti.

Šole izvajajo mednarodno sodelovanje (skupni mednarodni tabori), razvijajo bralno pismenost (skupne aktivnosti za razvoj vseh štirih sporazumevalnih veščin – govorjenja, poslušanja, pisanja in branja) v skupnih projektih, pri bralni znački, pri izvajanju raznolikih dejavnosti za razvoj sporazumevalnih veščin s pomočjo informacijske tehnologije, zvočne knjižnice, v multisenzorni sobi idr.).

Za zagotavljanje enakih možnosti so pomembni medgeneracijsko sodelovanje z različnimi lokalnimi skupnostmi, individualizacija in diferenciacija znotraj pouka v smislu spodbujanja notranje motivacije, z izkustvenim

učenjem in metodično-didaktično podprtim poučevanjem ter s formativnim spremljanjem.

Učenci se lahko udeležujejo regijskih športnih tekmovanj (pomurskih šol OŠPP z NIS) ter državnih tekmovanj in srečanj (športna, matematična, računalništvo in gledališče).

Pri zagotavljanju enakih možnosti se šole povezujejo z zunanjimi strokovnimi ustanovami. V povezavi s centri za socialno delo skupno izvajajo pomoč družinam, timsko sodelujejo z ustanovami, ki zagotavljajo druge oblike pomoči učencem (zdravstveni domovi, specializirane ustanove, npr. Center za sluh in govor Maribor, UKC Ljubljana, dispanzerji za mentalno zdravje, pedopsihiatrija idr.).

Opredelitev močnih področij šol

Šole so opredelile svoja močna področja (npr. metode dela, pristopi in strategije za vključevanje različnih skupin učencev v program, pogoje v učnem okolju, ki jih imajo na šoli idr.). Med močna področja štejejo multidisciplinarni in timski pristop pri delu z učenci, dobro kadrovsko zasedbo (strokovnjaki različnih področij in profilov, pozitivna naravnost v kolektivu), celostni pogled na usposabljanje, dobri kadrovske, materialni in prostorski pogoji. Med močna področja so umestili uporabo in izvajanje sodobnih metod dela, ki učence pripravljajo na čim bolj samostojno življenje, izvajanje nadstandardnih storitev (učenje plavanja po metodi Halliwick, terapevtsko jahanje, terapija s psi, terapevtske masaže idr.), dobro razvito fizično učno okolje (kakovostna oprema, multisenzorna soba idr.) za različne potrebe otrok in sodelovanje v projektih. Močno področje vidijo tudi v podpori društvom za samooskrbo oseb s posebnimi potrebami. Kot močna področja navajajo tudi ureditev permakulturnega vrta, povezavo izvajanja programa z razvojem možnosti za poznejše delovanje oseb s posebnimi potrebami v lokalnem okolju, pomoč pri premagovanju socio-ekonomskih stisk oseb s posebnimi potrebami, sodelovanje z zunanjimi ustanovami, oblikovanje prostovoljnega svetovalnega centra v okviru OŠPP, ki pomaga učencem, staršem in tudi okoliškimi šolam, dejavnosti za zgodnjo in kontinuirano obravnavo, vključevanje učencev Romov ter izvajanje dejavnosti mobilne specialnopedagoške službe.